

Manja Pach, een van de oprichters van het Etty Hillesum Centrum schreef in maart 2006 een brief aan Etty Hillesum. Ze deed dit ter gelegenheid van het 10-jarig jubileum van het Etty Hillesum Centrum. Ze vraagt zich in de brief af wat Etty van het centrum gevonden zou hebben. En ze gaat de stelling aan dat wie zich door Etty Hillesum wil laten inspireren ook iets van het joodse leven hier en nu zou moeten weten.

Brief aan Etty Hillesum

Beste Etty,

In de afgelopen tien jaar is jouw naam hier in Deventer vaak gevallen. Het Centrum dat je naam draagt heeft een expositie aan jou gewijd.

De grote scholengemeenschap die enkele jaren geleden tot stand kwam, heet nu Etty Hillesum Lyceum en elk jaar wordt er een Etty Hillesumlezing gehouden. Er is inmiddels een Etty Hillesumpleintje voor de deur van het huis aan de Duymaer van Twiststraat, waar je als meisje woonde. Aan de IJssel staat al sinds 1985 een monument ter nagedachtenis aan jou en de andere omgebrachte Joodse Deventenaren.

In het EHCentrum – in jouw tijd was daar de Joodse school – gebeurt van alles. Het Centrum leeft! Er worden lezingen gehouden, exposities georganiseerd, er wordt muziek gemaakt, er wordt gemediteerd en gedebatteerd, er wordt voorlichting gegeven en er worden spelletjes gespeeld. Er is een leeskring die zich met jouw werk bezig houdt. Je wordt veel geciteerd – vaak te pas en een enkele keer te onpas.

De vaste expositie over jouw leven en werk is in zijn eenvoud en bescheidenheid indrukwekkend. Er is 'De Barst', een interactieve tentoonstelling over vooroordelen en vreemdelingenhaat. Elk jaar bezoeken alle Deventer brugklas-leerlingen deze expositie. Het documentatiecentrum groeit nog elke dag. Eén keer per maand organiseert het Centrum een wandeling langs plekken in Deventer die herinneren aan het Joodse leven, ook langs dat grote, koude huis aan de Geert Grotestraat, waar je ouders woonden. Er is een koor dat jiddische liederen zingt en met enige regelmaat zijn er klezmerconcerten en -workshops, waaraan veel mensen met groot plezier deelnemen. Er komen bezoekers uit de hele wereld.

Binnenkort, bij de viering van het 10-jarig bestaan, wordt een nieuwe tentoonstelling geopend over de geschiedenis van de Deventer Joden. De Stichting Vredeseducatie heeft een schitterende, interactieve, eigentijdse vorm gevonden voor dit verhaal, dat niet vergeten mag worden.

Vaak, als ik in het Centrum ben, vraag ik me af hoe jij dit alles zou beschouwen. Hoe zou jij invulling geven aan het Centrum? Hoe Joods zou jij in deze tijd zijn?

Maar het heeft geen zin. Je bent in 1943 beestachtig vermoord op 29-jarige leeftijd omdat je een Jodin was en je hebt niet de kans gekregen je leven verder te leven en je verder te ontwikkelen. Niemand kan zeggen hoe dat gegaan zou zijn en hoe je nu in het leven zou staan. Laat staan dat wij zouden weten hoe jij over deze vraag gedacht zou hebben.

Het is zelfs al moeilijk voor mijzelf de vraag te beantwoorden of dit nu is wat mij, wat ons als initiatiefnemers in 1994, voor ogen stond. In mijn sombere momenten denk ik aan wat verloren ging en wat niet gelukt is.

Er zijn niet veel Joden overgebleven in Deventer, na de Tweede Wereldoorlog. Van een Joods leven is geen sprake meer. Er worden geen diensten meer gehouden, er is geen synagoge meer 'in bedrijf'. Er is geen Joods verenigingsleven meer. En de poging om in het EHCentrum weer iets van dat Joodse leven te laten herleven lukt maar sporadisch.

'Wie Joden wil beschermen tegen antisemitisme, moet mensen leren hoe Joden leven, niet hoe ze worden vermoord. Wie zwarten wil beschermen tegen racisme moet mensen leren hoe zwarten leven, niet hoe ze worden onderdrukt.', schreef de redactie van het NIW in 1998. Maar hoe doe je dat als Joods leven afwezig is? Wij Joden lijken zo langzamerhand meer op een uitgestorven diersoort. En kunnen wij iets doen om dat te veranderen?

Ook over met uitsterven bedreigde diersoorten wordt trouwens verschillend gedacht. Moet je er extra aandacht aan besteden of moet je de natuur z'n gang laten gaan?

Ik zou wensen dat dit onderwerp meer aandacht kreeg. Wie zich door jou wil laten inspireren, mag naar mijn mening niet voorbij gaan aan Joods leven hier en nu, de problemen en de vreugdevolle kanten ervan.

En wat de vreugde in het leven betreft: dat is toch ook waar jij het steeds over hebt? Dat er zoveel is om van te genieten, zelfs (of juist?) onder de moeilijkste omstandigheden. In het EHCen-

BRIEF AAN ETTY HILLESUM

Manja Pach - Deventer, maart 2006

trum beleefde ik momenten van grote vreugde: toen voor het eerst weer licht viel door de ramen van het oude sjoeltje, bij de optredens van Shura Lipovsky, bij de muzikaal-theatrale viering van een Joodse bruiloft en pas nog bij een lezing door Tamarah Benima en de aansluitende discussie.

Iedereen heeft zijn eigen herinneringen aan wat er in de afgelopen 10 jaar in het Centrum is gebeurd. Ik ben er zeker van dat heel veel mensen mooie en indrukwekkende belevenissen op deze plek zijn bijgebleven, belevenissen waardoor ze konden groeien als mens. En dat is waarom het goed is dat het EHCentrum er is en, naar ik van harte wens, zal kunnen blijven.

Ik groet je, Manja Pach

Roggestraat 3
7411 EP Deventer
0570-641 003
www.ettyhillesumcentrum.nl

Volg ons